

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛАБОРАТОРІЯ
З ПИТАНЬ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ МОЗ УКРАЇНИ

ЗВІТ
про результати соціологічного дослідження
«Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти НФаУ»
(опитування студентів освітньо-професійної програми «Фармація»,
освітній рівень «магістр»)

Академічна доброчесність учасників освітнього процесу є невід’ємною частиною академічної культури, що базується на принципах довіри, чесності, прозорості, реальному навчанні, справжній науковій роботі.

З метою дослідження ставлення здобувачів вищої освіти НФаУ до академічної доброчесності та її порушень Науково-методичною лабораторією з питань фармацевтичної освіти було проведено опитування. Респондентами виступили здобувачі вищої освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Фармація» (освітній рівень «магістр»), 1-6 курсів, денної та заочної форм навчання, громадяни України. Всього опитано 820 студентів: 23,15% від генеральної сукупності – N=3541, похибка $\pm 3,35\%$.

Таблиця 1

Розподіл респондентів за курсами, формою навчання, факультетом, %

Факультет	Фармацевтичний	51,85
	Фармацевтичних технологій та менеджменту	32,14
	Медико-фармацевтичних технологій	15,89
Форма навчання	Денна	60,02
	Заочна	39,98
Курс	1	9,61
	2	32,51
	3	12,44
	4	28,20
	5	14,16
	6	3,08

Серед опитаних: 90,8% – жінок, 9,2% – чоловіків, середній вік – 22,1 років.

В межах дослідження були поставлені завдання:

- визначити рівень здійснення порушень академічної доброчесності;
- визначити рівень поширення проявів академічної недоброчесності в залежності від статті, форми навчання, курсу та успішності навчання студента;
- виявити проблемні ситуації, з якими стикаються студенти, що можуть бути визначені як прояви академічної недоброчесності.

У контексті дослідження академічної доброчесності в освітньому процесі студент може виступати як її порушник (ініціювати або здійснювати порушення) або як потерпіла сторона, коли студент стикається з проблемними ситуаціями, що можуть бути проявами академічної недоброчесності.

В межах дослідження розглядається рівень поширення таких видів порушень академічної доброчесності, що можуть бути скоєні студентом:

1. Академічний плагіат:

- точне відтворення (слово в слово) чужого тексту та/або запозичення ілюстрацій з наступним представленням їх як авторських у власних роботах (дипломних роботах, рефератах, наукових статтях або тезах до конференції);
- копіювання матеріалу без посилання на джерело для власних робіт;
- переказ, виклад матеріалів першоджерела своїми словами без посилання, компіляція матеріалів різних джерел;
- посилання на неіснуючі джерела, недостовірні або неточні відомості про джерела;
- подання роботи, отриманої зі стороннього ресурсу (Інтернет –ресурси, інші студенти, придбання роботи за заказом тощо) за власну;
- дозвіл на копіювання власних і вже оцінених робіт іншим студентам;
- подання власних раніше оцінених або опублікованих робіт як нових.

2. Фабрикація та фальсифікація:

- вигадкування даних чи фактів під час підготовки роботи;

- зміна, модифікація або коригування даних під час підготовки роботи для того, щоб отримати потрібний результат.

3. Списування:

- списування у сусідів під час іспиту, заліку або модульного контролю;
- використання смартфона, підручників, конспектів або інших джерел під час іспиту або модульного контролю з метою списування.

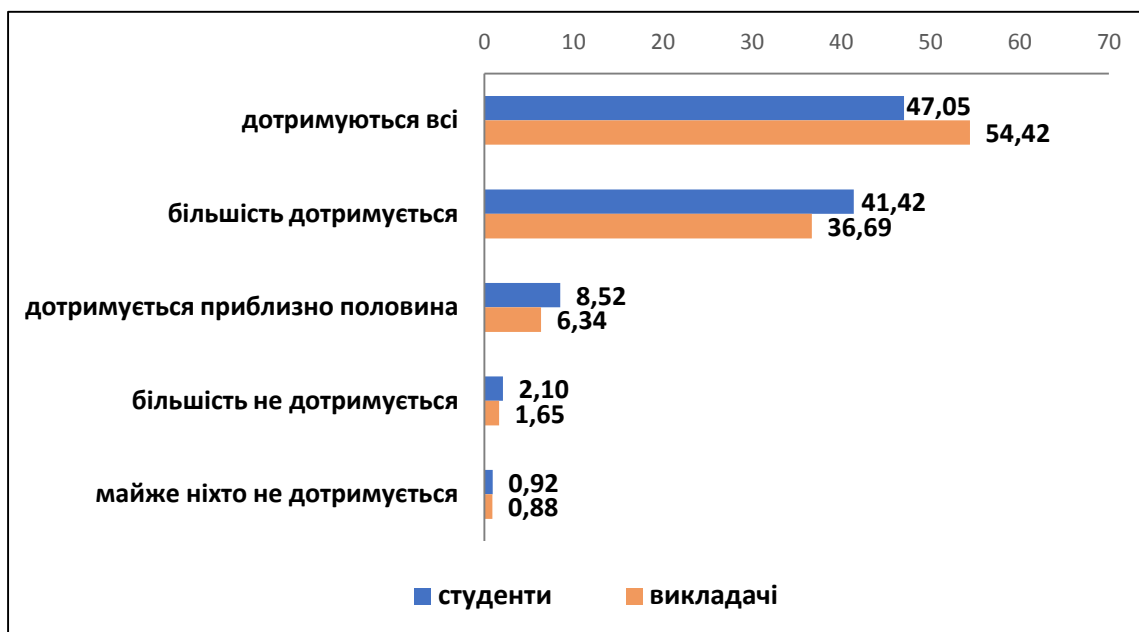
4. Обман:

- надання неправдивої інформації про медичні або інші обставини заради отримання можливості подовжувати дедлайн, звільнення від частини роботи тощо;
- надання неправдивої інформації про медичні чи інші обставини для того, щоб домогтися особливого ставлення від екзаменаторів;
- замовчування неправильної поведінки викладача або зловживання нею/ним своїм службовим становищем задля того, щоб скласти іспит, залік або отримати вищу оцінку;
- позначення одногрупника як присутнього на занятті, у той час коли він відсутній;
- написання роботи (кваліфікаційної, реферату, лабораторної тощо) для іншого студента;
- Складання контрольних заходів за іншого студента.

5. Хабарництво:

- спроба домогтися особливого ставлення шляхом надавання або отримування знаків прихильності (наприклад, хабарництво, зваблювання, корупція);
- надання (пропозиція) коштів, майна, послуг, пільг з метою складання іспиту, заліку або отримання вищої оцінки.

Результати дослідження показали, що на думку респондентів, переважна більшість студентів і викладачів (рис. 1) дотримується принципів академічної доброчесності в освітньому процесі та науковій діяльності приблизно у рівному співвідношенні: 88,47% та 91,11% відповідно.

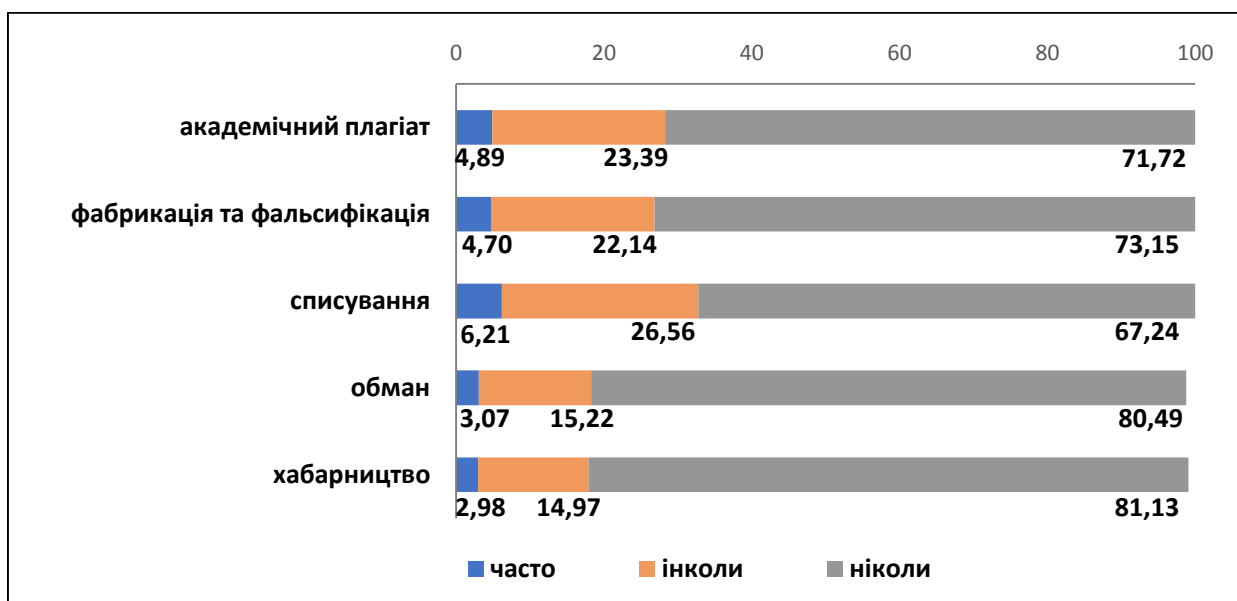
Рис. 1. Розподіл відповідей на питання «Як Ви вважаєте, чи дотримуються студенти і викладачі НФаУ принципів академічної доброчесності в освітньому процесі та науковій діяльності?», %

В межах опитування студентам було запропоновано висловити думку щодо здійснення порушень академічної доброчесності однокурсниками та позначити порушення, які були здійснені ними. Для аналізу поширення видів академічної недоброчесності використовується середнє арифметичне між рівнями порушень, що були здійснені респондентом, та тими, що були, за думкою респондента, здійснені його однокурсниками.

За результатами дослідження в середньому 41,44% студентів у період навчання в НФаУ хоча б один раз здійснювали дії, що можуть вважатися проявами академічної недоброчесності. В середньому 58,44% студентів дотримується принципів академічної доброчесності і ніколи її не порушували.

Середній рівень розповсюдженості порушень академічної доброчесності (серед всіх досліджуваних видів) – 24,36%.

Найбільш поширене порушення – списування під час контрольних заходів (32,77%) (рис. 2). В меншій мірі студенти вдаються до академічного плагіату у власних роботах (28,28%), допускають у роботах фабрикацію та фальсифікацію даних (26,84%), вдаються до обману (18,29%) та хабарництва (17,95%). Більшість студентів, що чинили порушення, зазначають, що вдаються до таких дій лише інколи.

Рис. 2. Частота здійснення порушень академічної доброчесності студентами, %

Дані табл. 1 демонструють рівні розповсюдження окремих проявів академічної недоброчесності. Так при списуванні студенти частіше користуються смартфонами, підручниками, конспектами (41,44% опитаних), ніж списують у сусідів (24,09%).

Найчастіше студенти вдаються до таких різновидів академічного плагіату, як переказ або компіляція матеріалів різних джерел (39,65%), копіювання матеріалу без посилання на джерело (36,47%), дозвіл на копіювання власних робіт іншим студентам (32,63%), подання роботи, отриманої з іншого ресурсу за власну (32,59%).

Фабрикація та фальсифікація даних може проявлятися у коригуванні даних (30,39%) або їх вигадуванні (23,3%) під час підготовки роботи для того, щоб отримати потрібний результат.

Серед опитаних студентів найбільш розповсюджені такі різновиди обману як замовчування неправильної поведінки викладача задля того, щоб скласти іспит, залік або отримати вищу оцінку (23,67%) та позначення відсутнього на занятті одногрупника як присутнього (22,58%).

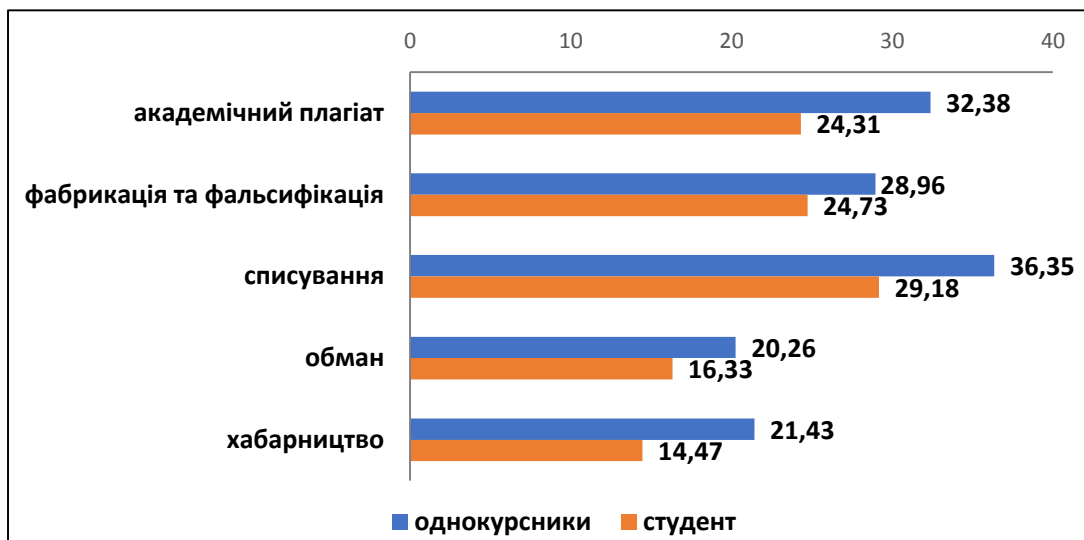
З метою складання іспиту, заліку або отримання вищої оцінки, домогтися особливого ставлення 19,07% опитаних пропонували кошти, майно, послуги або надавали інші знаки прихильності.

Таблиця 1

Рівень поширення окремих проявів академічної недоброчесності, %

Види порушень академічної доброчесності		Студенти	
		здійснювали	не здійснювали
Академічний плагіат	Точне відтворення чужого тексту у власних роботах	22,27	77,73
	Копіювання матеріалу без посилання на джерело	36,47	63,53
	Переказ та компіляція матеріалів різних джерел	39,65	60,35
	Посилання на неіснуючі джерела або недостовірні відомості про джерела	25,58	74,42
	Подання роботи, отриманої зі стороннього ресурсу за власну	32,59	67,41
	Дозвіл на копіювання власних і вже оцінених робіт іншим студентам	32,63	67,37
	Подання власних раніше оцінених або опублікованих робіт як нових	8,79	91,21
Фабрикація	Вигадування даних чи фактів під час підготовки роботи	23,30	76,70
	Коригування даних під час підготовки роботи, щоб отримати потрібний результат	30,39	69,61
Списування	Списування у сусідів під час контрольних заходів	24,09	75,91
	Використання смартфона, підручників, конспектів або інших джерел під час контрольних заходів з метою списування	41,44	58,56
Обман	Надання неправдивої інформації про медичні або інші обставини заради отримання можливості подовжувати дедлайн, звільнення від частини роботи, інше	19,35	80,65
	Надання неправдивої інформації про медичні чи інші обставини для того, щоби домогтися особливого ставлення від екзаменаторів	18,11	81,89
	Замовчування неправильної поведінки викладача задля того, щоб скласти іспит, залік або отримати вищу оцінку	23,67	76,33
	Позначення відсутнього на занятті одногрупника як присутнього	22,58	77,42
	Написання роботи для іншого студента	17,31	82,69
	Складання іспиту, заліку за іншого студента	8,76	83,96
Хабарництво	Спроба домогтися особливого ставлення шляхом надавання або отримування знаків прихильності (наприклад, хабарництво, зваблювання, корупція)	16,82	81,33
	Надання (пропозиція) коштів, майна, послуг, пільг з метою складання іспиту, заліку або отримання вищої оцінки	19,07	80,93
Середнє		24,36	75,16

Результати дослідження показали, що студенти схильні вважати, що недоброчесна поведінка притаманна в більшій мірі іншим – їхнім однокурсникам, ніж їм самим (рис.3). Середній показник рівня розповсюдженості порушень, що були скоєні респондентом – 21,8%, а тих, що були здійснені іншими студентами (за думкою респондента) – 27,87%.

Рис. 3. Здійснення порушень академічної доброчесності студентом та його однокурсниками, %

В першу чергу студенти вважають, що їхні однокурсники в більшій мірі, ніж вони, вдаються до академічного плагіату при підготовці власних робіт:

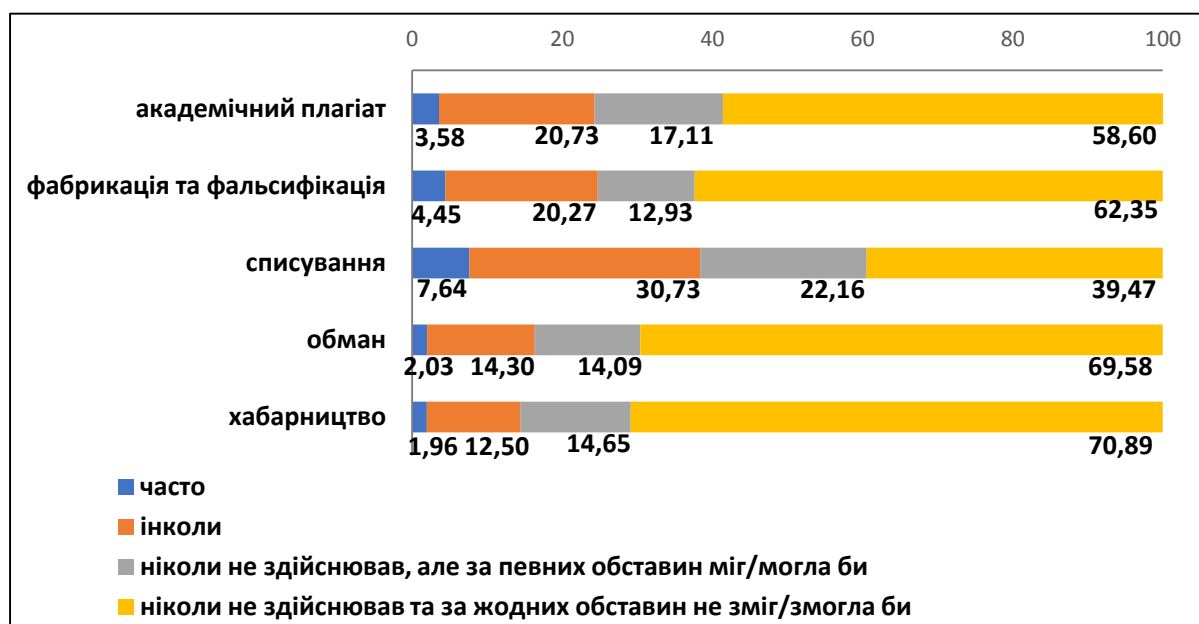
- переказ та компіляція матеріалів різних джерел (35,55% випадків порушень, здійснених самим респондентом, і 43,75% – однокурсниками);
- копіювання матеріалу без посилання на джерело (30,57% і 42,37%);
- подання роботи, отриманої зі стороннього ресурсу за власну (28,57% і 36,61%).

Також респонденти припускають, що інші студенти частіше списують у сусідів під час контрольних заходів (20,84% і 27,34%), змінюють данні під час підготовки роботи, щоб отримати потрібний результат (26,58% і 34,21%), можуть запропонувати хабар з метою складання іспиту, заліку або отримання вищої оцінки (16,25% і 21,89%).

Ставлення студентів до порушень академічної доброчесності проявляється не тільки в їх фактичному здійсненні / не здійсненні, а й в оцінках допустимості такої поведінки, можливості здійснення за певних обставин.

За даними рис. 4 можна зробити висновок, що студенти більш толерантно ставляться до списування, ніж до інших порушень академічної доброчесності: 38,37% респондентів відповіли, що хоча б один раз за весь період навчання використовували інші джерела інформації або списували у сусідів під час контрольних заходів, ще 22,16% ніколи не списували, але за певних обставин могли би.

Найбільш неприйнятними для студентів є хабарництво та обман: більше 2/3 опитаних зазначили, що за жодних обставин не вдалися б до таких дій.

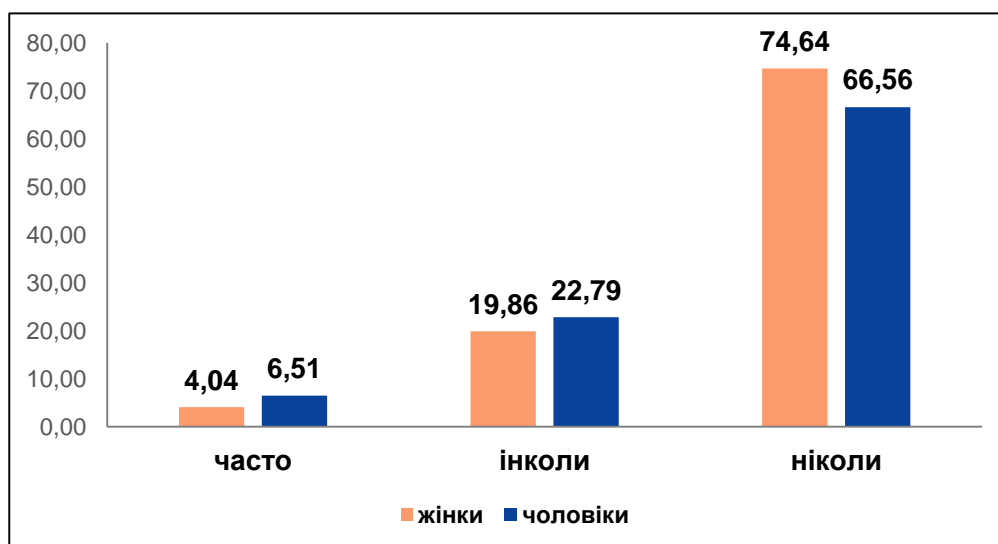
Рис. 4. Розподіл частоти здійснення порушень за видами академічної недоброчесності, %

В межах даного дослідження відсутня можливість точно визначити наскільки є об'єктивною думка респондентів щодо здійснення порушень ними самими та їхніми однокурсниками: підсвідомо студенти можуть применшувати рівень своєї недоброчесної поведінки у порівнянні з іншими, але в той же час можуть володіти дійсною інформацією про інших або лише здогадуватися про це. Тому для аналізу показників поширення порушень академічної доброчесності розраховується середнє арифметичне між рівнями

порушень, що були здійснені респондентом, та тими, що були, за думкою респондента, здійснені його однокурсниками.

Отримані дані показали, що *студенти-чоловіки частіше здійснюють порушення академічної доброчесності ніж студентки* (рис. 5): у середньому за всіма видами порушень до таких дій вдаються 34,13% чоловіків та 25,75% жінок. Так студенти-чоловіки зазначили, що часто можуть допускати у власних роботах академічний плагіат (переказ і компіляція матеріалів – 17,39% чоловіки і 10,17% жінки, точне відтворення чужого тексту – 13,76% і 7,94%), в цілому частіше дають дозвіл на копіювання власних робіт іншим студентам (44,61% і 31,68%), списують (40,94% і 31,95%), змінюють дані, щоб отримати потрібний результат (36,68% і 29,88%), пропонують хабар для складання контрольних заходів (32,10% і 17,82%).

Рис. 5. Частота здійснення порушень академічної доброчесності в залежності від статі, %

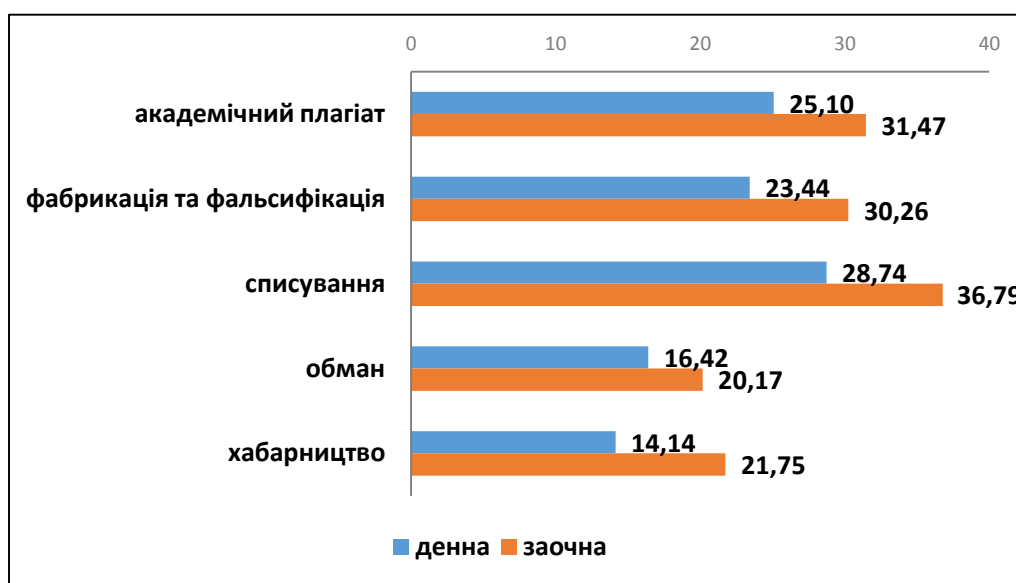
Результати дослідження показали, що в середньому рівень поширення порушень академічної доброчесності *вище серед студентів заочної форми навчання, ніж денної* (рис. 6): середній рівень здійснення порушень студентів заочної форми навчання – 27,31%, денної – 21,41%.

Слід зазначити, що така тенденція характерна не для всіх видів порушень. Студенти заочної форми навчання частіше допускають у власних роботах переказ, компіляцію або точне відтворення матеріалів різних джерел, дозволяють копіювання власних робіт іншим студентам, для отримання потрібного результату можуть сфабрикувати факти.

Студенти денної форми навчання майже однаковою мірою списують у сусідів та використовують для цього інші джерела, а студенти заочної форми воліють використовувати інші джерела, ніж сподіватися на сусідів. Також студенти денної форми навчання частіше позначають відсутнього на занятті одногрупника як присутнього.

Для студентів заочної форми навчання характерним є більш високий рівень поширення таких порушень, як надання неправдивої інформації про особисті обставини для подовження дедлайнів або особливого ставлення, замовчування неправильної поведінки викладача задля того, щоб скласти іспит або залік, надання або пропозиція хабаря.

Такі відмінності можна пояснити особливостями в організації освітнього процесу різних форм навчання.

Рис. 6. Розподіл здійснення порушень академічної доброчесності за формою навчання, %

Дані щодо здійснення порушень академічної доброчесності студентами *в залежності від курсу навчання* є суперечливими (табл. 3). Так найвищий рівень порушень відзначено серед респондентів 6 курсу, найнижчий – 3 курсу. Зважаючи на те, що респонденти відповідали про здійснення порушень за весь період навчання, можна припустити, що чим вищий курс, тим більший рівень порушень. Але рівні порушень деяких видів академічної недоброчесності (наприклад, фабрикація та фальсифікація, списування) студентів 1 курсу вищі (або на рівні), ніж у студентів старших курсів. Можна припустити, що студенти 1 курсу більш критичні до оцінки власної поведінки та дій своїх однокурсників, або були більш щирими при наданні відповідей під час опитування.

Хоча гіпотеза про пряму залежність рівня порушень від курсу навчання не підтвердилась, проте в цілому можна вважати, що студенти старших курсів (4-6 курси) у більшій мірі здійснювали порушення академічної доброчесності, ніж студенти молодших курсів (1-3 курсів).

Таблиця 3

Рівень здійснення порушень академічної доброчесності студентами в залежності від курсу навчання, %

Види порушень	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	6 курс
Академічний плагіат	25,63	26,58	25,64	31,18	30,29	30,13
Фабрикація та фальсифікація	29,95	26,98	25,33	28,10	26,37	25,50
Списування	32,13	29,04	29,95	33,56	34,59	37,66
Обман	17,89	16,89	16,42	19,95	18,23	19,54
Хабарництво	16,16	18,52	15,73	20,43	16,18	20,65
Середнє	23,33	22,97	22,10	26,43	25,04	26,09

Також неоднозначними виявилися отримані дані щодо здійснення порушень академічної доброчесності студентами *в залежності від рівня успішності у навчанні* (табл. 4). За середніми показниками студенти, що мають найвищий рівень успішності, частіше здійснюють порушення академічної доброчесності. Хоча середні показники свідчать про наявність тенденції, розраховані коефіцієнти кореляції за різними видами порушень не

підтверджують наявність прямого/зворотнього зв'язку або він дуже слабкий (коефіцієнти кореляції нижче $\pm 0,17$).

Студенти з рівнем успішності «відмінно» та «добре» частіше допускають у своїх роботах академічний плагіат, фабрикацію та фальсифікацію даних задля отримання потрібного результату. Студенти з рівнем успішності «задовільно» частіше вдаються до списування.

Можна припустити, що така тенденція пов'язана з тим, що студенти з вищим рівнем успішності більше прагнуть отримати вищу оцінку, тому більш активно домагаються успіху, здійснюючи у тому числі дії, що можуть вважатися проявами академічної недоброчесності.

Таблиця 4

Рівень здійснення порушень академічної доброчесності студентами в залежності від рівня успішності у навчанні, %

Види порушень	Переважає оцінка				
	А	В	С	Д	Е
Академічний плагіат	33,35	29,64	27,97	25,97	24,96
Фабрикація та фальсифікація	34,35	27,28	26,66	26,45	20,67
Списування	30,18	30,46	34,05	34,76	34,32
Обман	19,41	18,25	17,37	18,46	17,15
Хабарництво	18,73	19,03	16,35	17,64	19,17
Середнє	27,18	24,77	23,9	23,7	22,42

В межах опитування респондентам було запропоновано висловити свою думку щодо *причин здійснення порушень академічної доброчесності студентами* (табл. 5).

На першому місці серед таких причин – брак часу як наслідок великого навчального навантаження або через наявність додаткової роботи, на другому – тиск через потребу пройти оцінювання, на третьому місці власні недоліки: невпевненість у власних здібностях, лінь, брак знань з дисципліни, недостатня самоорганізованість у навчанні. Основні названі причини підкріплюються такими факторами як легкий доступ до готових матеріалів в Інтернеті, проблеми зі здоров'ям, бажання вразити викладача, широке розповсюдження таких практик серед студентів, брак стримувальних чинників з боку викладача, університету. Студенти зазначають, що в окремих випадках організація контрольних заходів залишає можливість для таких практик.

Причини здійснення студентами порушень академічної доброчесності

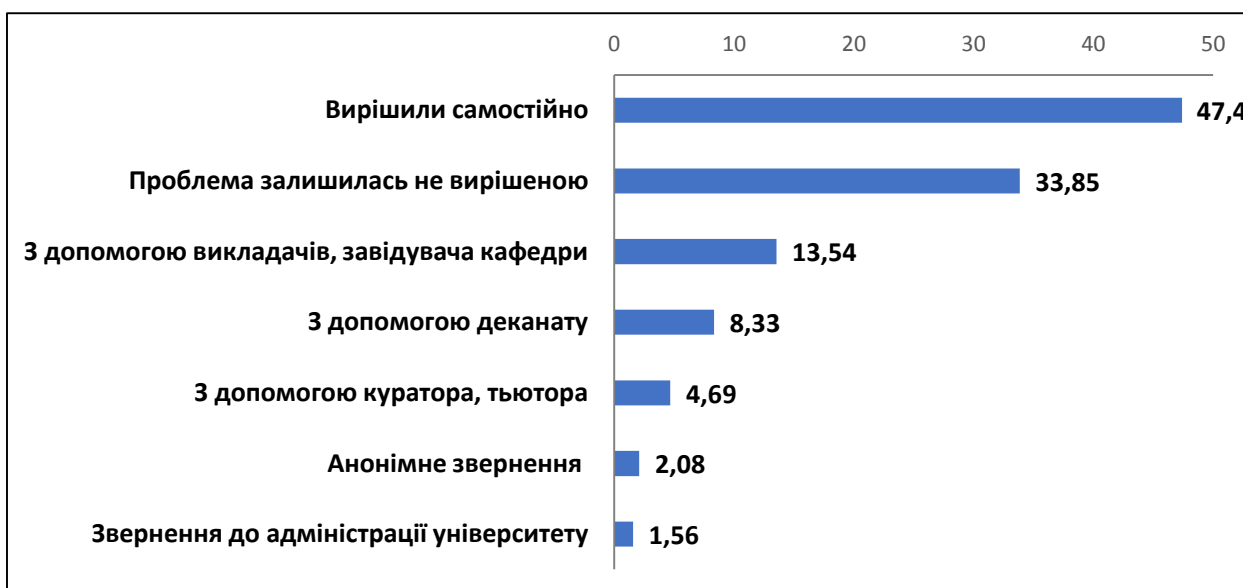
№	Причини	%
1	Брак часу як наслідок великого навчального навантаження	70,98
2	Брак часу через наявність додаткової роботи	62,44
3	Тиск через потребу пройти оцінювання	47,74
4	Невпевненість у власних здібностях	41,21
5	Лінь	40,83
6	Брак знань з дисципліни	36,68
7	Недостатня самоорганізованість у навчанні	32,54
8	Доступ до готових матеріалів в Інтернеті	18,97
9	Проблеми зі здоров'ям	18,72
10	Бажання вразити викладача	13,94
11	Широке розповсюдження таких практик серед студентів	11,81
12	Брак стримувальних чинників з боку викладача, університету	11,06
13	Організація контрольних заходів залишає можливість для таких практик	5,15
14	Інше	0,75

Під час навчання в університеті студенти можуть стикатися з *проблемними ситуаціями, що є проявами академічної недоброчесності з боку науково-педагогічних працівників або співробітників університету*. За даними опитування (рис. 7) 77,72% студентів за весь період свого навчання жодного разу не стикалися з такими проблемами. 14,2% опитаних мали конфлікти, що були пов'язані з процедурою проведення контрольних заходів або їх результатами (в тому числі через необ'єктивне оцінювання). 8,2% респондентів отримували пропозиції щодо покращення їхньої успішності з дисциплін або складання сесії через надання коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ, а 5,63% зазначили, що потрапили у ситуацію, коли у них вимагали хабар для допуску, складання заліку або іспиту. 3,67% всіх опитаних відчували дискримінацію через стать, національність або расову приналежність тощо. Було повідомлено про декілька випадків, що можуть бути розцінені як сексуальне домагання (0,49%).

Рис. 7. Проблемні ситуації, з якими стикалися студенти під час навчання, що є проявами академічної недоброчесності, %

Приблизно половина студентів (47,4%), що потрапляли у такі проблемні ситуації, вирішили їх самостійно (рис. 8). Для третини студентів проблема залишилась не вирішеною. У випадках, коли студенти звертались у вирішені проблеми до університету, це в першу чергу була допомога викладачів, завідувача кафедри. В меншій мірі студенти звертаються про допомогу до деканату, куратора або тьютора, в окремих випадках це може бути анонімне звернення через «Скриньку довіри», «Телефон довіри», офіційну електронну пошту університету або «Блог Ректора».

Рис. 8. Способи вирішення проблемних ситуацій студентами, %

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Більшість здобувачів вищої освіти, що навчається за освітньо-професійною програмою «Фармація», дотримується принципів академічної доброчесності і не порушують її.

2. В середньому близько третини студентів за період навчання в університеті здійснюють дії, що можуть вважатися проявами академічної недоброчесності. Найбільш поширені порушення академічної доброчесності серед студентів:

- списування з використанням смартфона, підручників, конспектів або інших джерел під час контрольних заходів;
- переказ та компіляція матеріалів різних джерел під час підготовки власної роботи;
- копіювання матеріалу без посилання на джерело;
- коригування даних під час підготовки роботи, щоб отримати потрібний результат;
- дозвіл на копіювання власних і вже оцінених робіт іншим студентам;
- подання роботи, отриманої зі стороннього ресурсу за власну.

3. За певних обставин студенти вважають допустимими здійснення таких порушень академічної доброчесності: точне відтворення чужого тексту у власних роботах; копіювання матеріалу без посилання на джерело для власних робіт; переказ, виклад матеріалів першоджерела своїми словами без посилання, компіляція матеріалів різних джерел; дозвіл на копіювання власних і вже оцінених робіт іншим студентам; списування; написання роботи для іншого студента.

4. Більшість здобувачів вищої освіти вважають недопустимими порушеннями академічної доброчесності: хабарництво, складання іспиту, заліку за іншого студента, надання неправдивої інформації про медичні або інші обставини заради отримання можливості продовжувати дедлайн, звільнення від частини роботи, щоби домогтися особливого ставлення від екзаменаторів.

5. Студенти схильні вважати, що недоброчесна поведінка притаманна в більшій мірі іншим – їхнім однокурсникам, ніж їм самим.

6. Студенти-чоловіки частіше ніж студентки здійснюють такі порушення академічної доброчесності як академічний плагіат, списування, фабрикація та фальсифікація даних, хабарництво.

7. Рівень поширення порушень академічної доброчесності вище серед студентів заочної форми навчання, ніж денної.

8. Студенти старших курсів (4-6 курси) у більшій мірі здійснювали порушення академічної доброчесності, ніж студенти молодших курсів (1-3 курсів).

9. За середніми показниками студенти, що мають найвищий рівень успішності, частіше здійснюють порушення академічної доброчесності. Студенти з рівнем успішності «відмінно» та «добре» частіше допускають у своїх роботах академічний плагіат, фабрикацію та фальсифікацію даних задля отримання потрібного результату. Студенти з рівнем успішності «задовільно» частіше вдаються до списування.

10. Основні причини академічно недоброчесної поведінки студентів: брак часу як наслідок великого навчального навантаження або через наявність додаткової роботи, тиск через потребу пройти оцінювання, недоліки: невпевненість у власних здібностях, лень, брак знань з дисципліни, недостатня самоорганізованість у навчанні.

11. Більшість студентів за час навчання у НФаУ не стикалися проблемними ситуаціями, що є проявами академічної недоброчесності з боку науково-педагогічних працівників або співробітників університету. Більшість проблемних ситуацій, що виникали, були пов'язані з процедурою проведення контрольних заходів або їх результатами. Найчастіше студенти справляються з такими труднощами самостійно, рідше звертаються про допомогу до викладачів, завідувачів кафедри, деканату.

Проректор з науково-педагогічної роботи, доц.

Анжела ОЛЬХОВСЬКА

Провідний соціолог науково-методичної лабораторії з питань фармацевтичної освіти МОЗ України

Ксенія ДОМБРОВСЬКА